

Z vystoupení maršála Sovětského svazu G. K. Žukova na vojenskovědecké konferenci

(v listopadu až prosinci roku 1945)

Plán vrchního hlavního velení předpokládal:

a) Zničení nepřítele ve Východním Prusku a vyčištění celého území až po řeku Vislu silami 1., 3. a 2. běloruského frontu.

3. běloruský front udeří ve směru na Königsberg, 2. běloruský front prolomí obranu nepřítele ve směru Mawy, hlavní úder bude vést k odříznutí Východního Pruska ze západu a dosáhne pobřeží moře v oblasti Elbing a Marienburg. Část sil v součinnosti s 1. běloruským frontem očistí severní a severovýchodní břeh řeky Visly, nepřipustí možnost žádného manévru v jižním směru ze strany nepřítele, pomůže 1. běloruskému frontu v rychlém splnění stanovených úkolů.

d) Působení i 1. ukrajinského frontu (vlevo 1. běloruského frontu), který vedl hlavní úder ve směru Breslau a dále k obejití slezské průmyslové oblasti. Pravým křídlem dosáhnout prostoru severně Breslau a částí sil na pravém křídle bojovat v součinnosti s 1. běloruským frontem s cílem odříznout a zničit šidlovecké uskupení nepřítele jižně a jihozápadně od Radomi.

c) Prolomení frontu nepřítele na různých směrech 1. běloruským frontem a po zničení varšavsko-radomského seskupení dosáhnout prostoru Lodže — jako bližší operační cíl. Dále měl útočit ve směru na Poznaň a vyjít na čáru Bromberg — Poznaň a jižně, kde měl vejít do operačně taktického spojení s vojsky 1. ukrajinského frontu.

Jak se vyvinula situace po vyjítí vojsk 1. běloruského frontu na čáru Bromberg—Poznaň?

2. běloruský front v souvislosti s úporným odporem nepřítele v prostoru Königsbergu dostal úkol rozvinout všechny své síly v severním a pak i v severovýchodním směru, aby co nejrychleji dokončil zničení východopruského uskupení nepřítele. Když vojska 1. běloruského frontu dosáhla čáry Bromberg—Poznaň, 2. běloruský front útočil v severním směru a jeho rychlá vojska z prostoru Marienburgu byla přesunuta severovýchodním a východním směrem. Samotný tento obrát určil operační situaci i situaci vojsk 1. běloruského frontu na jeho pravém křídle.

Po dosažení čáry Bromberg—Schneidemühl se naše pravé křídlo muselo zastavit a rozvinout se.

1. ukrajinský front v té době vedl svým pravým křídlem v podstatě pouze pomocnou činnost, hlavní úsilí přenesl na levé křídlo a rozvínoval úder jihozápadním a jižním směrem s cílem zničit uskupení nepřítele ve slezském průmyslovém prostoru.

Naše levé křídlo proto muselo zastavit útok. Od tohoto okamžiku nemohly sousední fronty poskytnout 1. běloruskému frontu žádnou pomoc. Byly vázány plněním svého operačního úkolu, svého operačního cíle.

Jak hodnotil velitel 1. běloruského frontu vzniklou situaci a jak postupoval?

Vojska 1. běloruského frontu nedobyla z chodu Poznaň — významný operačně taktický uzel s pevností.

Část sil frontu vedla vleklé boje v prostoru Schneidemühl — a to je rovněž pevnost, zesílená polními stavbami. Front měl před sebou Pomořanský val a oderský čtverec. V Pomořansku se začaly objevovat útvary z Pobaiti a závažné příznaky toho, že nepřítel vytváří velké uskupení. To vše bylo krajně nepříznivé.

Současně velitel frontu věděl, že Pomořanský val není obsazen vojsky opevněného prostoru, že nepřítel neměl stálé posádky v opěrných bodech. Oderský čtverec byl obsazen vojsky nepřítele jen v některých částech.

Jak oderský čtverec, tak i Pomořanský val představovaly solidní opevnění a při dobře organizované činnosti vojsk v těchto pevnostech a opevněních mohly představovat vážnou překážku pro útočící vojska.

Velitel frontu zhodnotil tyto podmínky a dospěl k tomu, že bude-li mít nepřítel dost času, dejme tomu měsíc nebo 2—3 týdny, dokáže zasadit několik divizí, vyvést na opevnění dělostřelecké útvary a rychle je připravit. V takovém případě si průlom jak oderského čtverce, tak i Pomořanského valu vyžádá dlouhé krvavé boje, tj. bude třeba naprosto samostatná a velká operace. Pro podobnou operaci bude nutná dlouhá příprava, která se nebude počítat na dny a týdny, ale na měsíc až měsíc a půl. A ke splnění operace by bylo třeba další měsíc až měsíc a půl a vyžádalo by si velká úsilí a mnoho obětí.

Vrhnout se okamžitě na nepřítel, síly

k tomu byly, ponechat si v týlu ohniska odporu v podobě schneidemülské posádky, v podobě poznaňského rajónu, a tím prodloužit frontu. Fronta se protáhla více jak dvojnásobně. Všechna vojska byla v činnosti a nezůstaly nám žádné zálohy. V případě omylu nebo nějakých dovedných přeskupení nepřítele hrozilo nebezpečí, že se mu podaří prolomit takto roztaženou frontu a ocitnout se v týlu našich vojsk, čímž by se do složitě situace dostala nejen vojska 1. běloruského frontu, ale nepřítel by měl možnost vyjít i do týlu souseda — 1. ukrajinského frontu. Taková byla situace, takové byly úvahy velitele frontu.

S ohledem na slabé stránky nepřítele a zejména, že neměl organizovanou obranu v oderském čtverci a na Pomořanském valu a že by potřeboval nejméně 10 dní, aby přesunul svá vojska, rozhodl velitel frontu — a jeho rozhodnutí se ukázalo jako správné — zahájit obklíčení schneidemülských a poznaňských uskupení, uvolnit ostatní síly a rozhodným úderem překonat k obraně nepřipravené opevněné rajóny, dosáhnout řeky Odry, zmocnit se důležitých předmostí v zájmu další operace. Opevnit se na řece Odře, jako významné vodní čáře, a pokud bude třeba rychle přeskupit do ohroženého rajónu v severním nebo jižním směru a vést rychlý úder s cílem rozdrtit uskupení nepřítele. Kdyby nebylo přijato toto rozhodnutí a vojska zůstala na čáře Bromberg — Poznaň, pak by si odpočinula, doplnila se a poskytovala pomoc svým sousedům. Tím by však byla nepříteli poskytnuta možnost doplnit čerstvé síly a vybudovat pevnou obranu a naše vojska by nedokázala tak rychle získat dobré výchozí postavení pro rozhodující operaci, pro rychlý a rozhodný úder proti poslednímu hlavnímu strategickému cíli — proti Berlínu, protože s pádem Berlína se očekával i konec války.

Historický, strategický a operačně taktický význam operace 1. běloruského frontu je jasný. Co do sil a prostředků front představovat údernou sílu a měl sehrát hlavní, rozhodující úlohu v operacích hlavního stanu vrchního hlavního velení pro zimní období. Jeho úlohou bylo co možná nejrychleji zničit nepřítele a přiblížit se k hlavnímu cíli — k Berlínu.

Zámysl operace

a) Prolomit frontu nepřítele na několika úsecích s cílem zničit jeho síly a prostředky a nedat mu možnost organizovaného odporu v hloubce — takový byl nejbližší cíl varšavsko-radomského období operace.

b) Hlavní směr vést z magnuševského předmostí, tzv. severního předmostí.

Tento úder nám dával možnost rychlejšího manévru do týlu varšavského uskupení, jehož zničením získáme nejkratší komunikace a volnost manévru pro celé pra-

vé křídlo, možnost rozvíjet úder a krýt se řekou Vislou. V součinnosti s vojsky 2. běloruského frontu nejkratší cestou vyjít na čáru Bromberg — Poznaň, odkud by mohla vzniknout potřeba manévru frontu s obratem severním směrem. Konečně pak terén v tomto směru byl nejpříznivější pro činnost velkých mechanizovaných svazků.

c) Současně s úderem ze severního předmostí vést úder co do charakteru a síly podobný prvnímu, z jižního předmostí, které zaujímal 69. armáda. Proč jsme tam vyčlenili velký počet sil, proč jsme nepoužili tyto síly k zesílení úderu ze severního předmostí? Zaprvé, tam byl dostatek sil, zadruhé museli jsme vést úder takové síly, aby nepřítel během prvního a druhého dne operace, tj. do zasazení našeho sledu pro rozvíjení průlomu — tankových armád, nemohl určit, kde byl veden hlavní úder a kde je nutné očekávat rozvíjení úspěchu tankových vojsk. To se nám podařilo díky dobře vypracovanému a dobře realizovanému plánu klamání nepřítele a plánu maskování. A konečně, museli jsme zde mít silnou skupinu proto, abychom po vyjítí do rájů Radomí mohli uskutečnit taktickou součinnost s 1. ukrajinským frontem k obklíčení šidloveckého uskupení nepřítele a jeho zničení. Tím jsme uvolnili křídlo frontu od působení nepřítele, který nutně mohl zůstat na křídle a v týlu, v souvislosti se silnými roztrávenými údery 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu. Nebezpečí ze strany nepřítele na křídle by nás donutilo vyčlenit tam silné a velké uskupení sil a tudíž tak oslabit hlavní úder. Praxe ukázala, že vyčlenění sil bylo dostatečné a činnost nepřítele na křídle včas likvidována.

d) Úder na sever od Varšavy vést 47. armádou a částí sil 1. polské armády. Hlavní uskupení 1. polské armády působilo v součinnosti s 61. armádou. Úder na sever od Varšavy byl uskutečněn v zájmu dvou frontů. Zaprvé, 47. armáda a 1. polská armáda měly za úkol vyčistit a likvidovat předmostí nepřítele na východním břehu řeky Visly. Zadruhé, vázaly varšavské uskupení, protože tento úder byl veden v těsné blízkosti Varšavy. V důsledku ohrožení z této strany a rozpoutání sil nepřátelských vojsk byl nepřítel zbaven možnosti manévrovat svými silami proti vojskům našeho hlavního úderu, neměl možnost zasadit na řeku Pilicu ani část svých vojsk. Zatřetí, tento úder pomáhal 2. běloruskému frontu tím, že vázal síly nepřítele a neumožnil mu chránit se boční palbou proti útvarům 70. armády, která podle plánu 2. běloruského frontu měly útočit podél řeky Visly.

Při organizaci činnosti jsme nevycházeli ze šablony, v první řadě jsme nechtěli být oklamáni. Sami jsme vypracovali seriózní plán opatření k oklamání nepřítele, ale nebyli jsme si jisti, že nám nepřítel rovněž nechystá svůj plán a že se nás nepokusí oklamat. Opatření byla podnikána s cílem utajit před nepřítelem takové velké uskupení jako je 4000 tanků, přes 10 000 hlavních dělostřelectva, jezdecké sbory a početné svazky vševojskových armád. Neměl jsem úplnou jistotu, že se nám podaří dosáhnout operačně taktického překvapení, a proto jsem přistoupil na horší variantu a plán jsem vybudoval rovněž s propočtem horší varianty. Nepřítel mohl určit nejen směr našeho úderu, ale mohl tušit i jeho sílu, a to bylo hlavní. Nebyl tak důležité uhodnout směr, jeho sílu úderu, aby bylo možné včas připravit odpovídající síly k odvetné činnosti. Nemohli jsme počítat s tím, že by nepřítel byl natolik hloupý a nic nevěděl o připravované operaci. Podobné záruky nemohl dát žádný velitel, žádný štáb.

Bylo nám poskytnuto mnoho prostředků, před námi byl vytyčen velmi závažný úkol, na jehož splnění závisel největší strategický úkol — osvobození Polska, zničení východopruského uskupení nepřítele, ještě větší územní rozdrobení základní nepřátelské fronty a její odříznutí od pobaltského uskupení.

Co by mohl nepřítel udušlat, kdyby uhodl náš zámýsl? Mohl v prvním sledu obrany, tj. na předním okraji okraji nechat silné krytí, těžké kulometry, ruční automatické zbraně, jednotlivé kanóny, nebo dokonce i tanky. Každý průzkum, který bychom vedli, by odrazil a tak vytvořil dojem, že je tam silný. V hloubce obrany mohl rozmístit makety, hotovostní prostředky, jejichž manévrem podél fronty vytvářet dojem, že postavení přilehlá k přednímu okraji do hloubky 2—3 km žijí, a nejen žijí, ale i střelí. Hlavní síly pak mohl mít 5—6 km za předním okrajem. Kdyby konečně ztratil díky našemu prvnímu úderu 5—6 km území a donutil nás vystřelit dělostřelecké zásoby, docílil by zmaření naší operace. Na dopravu munice pro dělostřeleckou přípravu byla vzhledem ke stavu komunikace třeba doba jednoho měsíce. Proto nebylo možné skočit nepříteli na vějíčku, takové příklady tu již byly, kdy se v podobné situaci ocitly některé fronty, které nesplnily úkoly průlomu. Bylo rozhodnuto neriskovat úplnou dělostřeleckou přípravu, navíc v průběhu dělostřelecké přípravy je zpravidla vystřelena většina dělostřelecké munice. Po důkladném a všestranném prostudování obrany nepřítele, já osobně jsem tuto obranu studoval 1,5 měsíce, bylo rozhodnuto nevést generální útok ihned, pro-

tože nebyla úplná záruka, že zprávy získané všemi druhy průzkumu za předcházející den se nemohou v okamžiku zahájení útoku změnit. Nepřítel mohl v noci před útokem vyvést svá vojska a nechat nám pouze to, co sám určil „na odepsání“, tj. ty prostředky, o nichž jsem již hovořil dříve.

Proto po důkladném prostudování těchto otázek a jejich posouzení s veliteli, náčelníky druhých vojsk, veliteli svazků a se stábními důstojníky jsme došli k závěru: je lépe použít klamně činnosti v samotném průběhu útoku a v zájmu toho je třeba vést klamný útok, ale takový, aby to nepřítel nepoznal. To znamená, že síla dělostřeleckého útoku nesmí u nepřítel vyvolat žádné podezření a pokud by se ukázalo, že nepřítel byl překvapen, otevřen a nevydrží tento útok, pak daného úspěchu využijeme a okamžitě přejdeme do útoku všemi silami a budeme plnit svůj hlavní plán, tj. povedeme generální útok. Připustíme, že nepřítel přece jen zvolil taktiku klamání a očistil by území 3—5 km a dal tak našemu prvnímu sledu možnost přiblížit se ke skutečnému přednímu okraji a tam by jej zastavil. Pak by se útok nezdařil. V tomto případě jsme maximálně za 1—1,5 hodiny po předání odpovídajících rozkazů přistoupit k plánu realizace dělostřelecké přípravy generálního útoku. Dělostřelecké prostředky ze základních postavení, bez jakýchkoli přesunů, protože dělostřelectvo bylo velmi blízko od předního okraje (divizní dělostřelectvo bylo necelých 700—1000 m od předního okraje) mohly splnit úkol dělostřelecké přípravy.

Dělostřelecká příprava byla podřízena požadavku neposkytnout nepříteli možnost oklamat nás a nalákat do pastí. Při dělostřelecké přípravě jsme nechali část dělostřeleckých prostředků pro potřeby hlavního úderu, tj. rezervovali jsme na dělostřeleckých postaveních tolik nábojů, kolik jich bylo třeba na 60—70 minut silné dělostřelecké přípravy, z nich víc jak 50 % plošné palby s hustotou 70—100 %. To bylo učiněno s ohledem na možnost, že bychom se ocitli před nutností řešit úkol jinou metodou. Zálohy nám neškodily, hořely se nám nejen při vyjití na Odru, ale i při plnění úkolů pomořanské operace.

V průběhu třicetiminutového dělostřeleckého útoku jsme k zabezpečení činnosti zvláštního sledu použili velkého počtu dělostřeleckých prostředků proto, aby nepřítel nemohl uhodnout naši metodiku útoku. 400 000 nábojů ze zásob, které jsme určili na průlom, jsme mohli použít na činnost tohoto sledu a nic jsme přitom neztráceli. Zprv jsme zničili nepřítel, a druhé palba tohoto období byla natolik silná a dobře mířená, že jsme dokázali zničit velkou část palebných prostředků v obraně nepřítel. Zásluhu na tom samozřejmě má náš průzkum a dobrá práce velitelského sboru dělostřeleckých a vševojskových útvarů. Cíle, na které byla vedena palba, byly předem prostudovány a naši dělostřelci stříleli na cíle, nikoli na prostor.

Zkušenosti ukázaly, že ve všech operacích, které jsme vedli, kdyby dělostřelci neznali přesně cíle, palba dělostřelectva by nebyla žádnou praktickou pomocí pro pěchotu a náboje by byly zbytečně ničeny. Na začátku útoku se pěchota střetávala s organizovanou dělostřeleckou a kulometnou palbou nepřítel a útok byl neúspěšný. Nikdy není třeba spěchat s plněním plánu, je lepší dobře si prostudovat nepřítel, protože o to rychleji bude poražen.

Naše záloha dělostřeleckých nábojů, určená k zabezpečení hlavního útoku, se stala skutečnou zálohou. Nevycherpali jsme ji a tím jsme vykonali velkou věc — uvolnili jsme železnici, které bylo třeba k jiným cílům, uchránili jsme naši zemi před zbytečnými materiálními výdaji.

Neztratil jsem nic tím, že jsme postupovali novým způsobem. Naopak, vyhráli jsme. Každý velitel musí být nepřítel šablonovitosti, odpůrcem schematismu, tím spíše, jde-li o takovou šablonu a takové schéma, které nepřítel dobře zná. Od roku 1943, dokud jsme nezačali používat nových metod k oklamání nepřítel, mohl vždy říci, kdy začne náš útok, protože podle uznávané šablony se každá dělostřelecká příprava končila palbou našich „katsuši“. Nepřítel věděl — když skončila palba „katsuši“, vylez ven ze zákopů a úkrytů a odrážel útok. A tak tomu také bylo. V každém boji je třeba mít pro nepřítel připravené nějaké překvapení.

Některé zvláštnosti operace

První zvláštností dané operace 1. běloruského frontu a zimních operací Rudé armády je to, že frontům fakticky velel osobně vrchní hlavní velitel, soudruh Stalin, na rozdíl od předcházejících operací frontů, kdy jim velel hlavní stan pro-

střednictvím zástupců hlavního stanu vrchního hlavního velení.

Druhou zvláštností varšavsko-poznaňské operace a zimních operací 2. běloruského a 1. ukrajinského frontu je to, že byly vedeny na vyšší technické základně, než

tomu bylo u celé řady předcházejících operací Rudé armády.

V průběhu války dokázal náš sovětský hospodářský systém svou pevnost, životnost a schopnost uspokojovat technické a materiální potřeby naší země.

Pro varšavsko-poznaňskou operaci jsme dostali tolik technických a materiálních prostředků, že front měl možnost nejen splnit a překročit plán operace, ale bez operační přestávky uskutečnit pomořanskou operaci.

Třetí zvláštností této operace je to, že třetí etapa operace — vyjití vojsk na řeku Odru — byla uskutečněna v podmínkách odtržení celého hlavního uskupení frontu od sousedů zprava i zleva. Proto bylo toto období uskutečňováno s velkým rizikem a pouze na základě propočtu manévrových možností a velké víry ve vlastní vojska.

Nepřítel proti nám zasadil významné a silné uskupení přes štětínský rajón do Pomořanska proto, aby vedl úder na roztaženou frontu do týlu našich armád, které dosáhly Odry a překročily ji. Tím dostal vojska do obtížné situace a fakticky je zbavil možnosti na dlouhou dobu vést úder proti Berlínu. Tvrzení o tom, že nepřítel nemohl realizovat žádný aktivní manévry z Pomořanska, je nesprávné. Náš front fakticky na severním úseku byl zasažen

útokem nepřítel a naše vojska byla částečně vytlačena. Nepřítel však nedokázal svůj taktický úspěch rozvinout v operační úspěch. Nepořádko se mu zorganizovat uskupení takové síly, které by mohlo uskutečnit průlom a vyjít do týlu našich armád. Ve svých plánech se přepočítal. Navíc jsme včas odhalili jeho záměry a uskutečnili jsme protimanévry k ohroženému úseku fronty. Do rajónu severozápadně 2. gardové tankové armády byla přesunuta 1. gardová tanková armáda z oblasti Kos-trzyn, Frankfurt. 9. tankový sbor z krajního levého křídla a 7. gardový jezdecký sbor byly obráceny prudce na sever a přesunuty na vzdálenost kolem 200 km.

Tento protimanévry byl uskutečněn natolik v pravý čas, že naše vojska se zde shromáždila dříve, než mohl nepřítel uskutečnit svůj protiúder.

Díky včasnému a rychlému přeskupení, které bylo fakticky uskutečněno za 7—10 dní, byly tam kromě uvedených vojsk vyvedeny ještě dělostřelecké divize a několik stíhacích brigád. Podarilo se vytvořit velkou hustotu na tomto úseku fronty a zmařit všechny zámysly nepřítel. V průběhu těchto bojů byly nepříteli způsobeny takové ztráty, že již nebyl schopen 1. běloruskému frontu při realizaci pomořanské operace klást odpor.

Základní otázky, které měly vliv na úspěch boje, sražení a operace

Věnuji pozornost těmto otázkám proto, že v průběhu celé války jsem se osobně jimi řídil při přípravě všech operací. Současně jsem viděl, že pokud bylo k těmto otázkám přístupováno formálně, úspěch v bojích, sražení a operacích se nedostavil.

Jaké jsou to otázky? Nejsou to otázky nové. Všem jsou známy, ale chci zdůraznit, že jsou hlavními při přípravě operace a je třeba jim vždy věnovat pozornost, aby byl zaručen úspěch.

Zprvu je to dokonalá znalost nepřítel, správné zhodnocení jeho plánu činnosti, přesné zhodnocení sil, prostředků a možností. Znalost silných a slabých stránek nepřítel. Znalost toho, čeho je schopen a čeho schopen není, znalost toho, na čem ho lze nychytat. To je obsahem první otázky — otázky průzkumu.

Pozorné a všestranné studium nepřítel při přípravě operace má rozhodující význam. Toho lze dosáhnout dlouhotrvajícím, nepřetržitým a hlubokým průzkumem nepřítel. Již se hovořilo o tom, jakými metodami byl průzkum u nás veden. Nemám, co bych dodal. Chť bych jen obrátil vaši pozornost k tomu, že zvlášť důležitý význam při studiu předního okraje a zkou-

mané hloubky obrany má osobní studium úseku samotným velitelem. Nepřítel je třeba studovat pozorováním z velitelských stanovišť a pozorovatelem všech druhů vojsk, musí ho studovat všechny stupně velitelského sboru a pozorovacích služeb. Zvláštní pozornost je třeba věnovat výběru stálých a výtečných pozorovatelů. Zkušený a rozumný pozorovatel, který pozoruje systematicky, může zjistit takové podrobnosti, na jejichž základě lze bezchybně rozpoznat klamnou a skutečnou činnost nepřítel. Častá výměna pozorovatelů a jejich nedostatečná příprava zpravidla vedou k povrchním výsledkům.

Nemyslete si, že je to drobná otázka, že ji lze v operační přípravě přehlížet a podceňovat. Je třeba si pamatovat, že přehlížení i těch sebedrobnějších otázek při přípravě operací se velmi zhojně odráží při vedení operace a boje.

V průběhu této operace byl nepřítel dlouhodobě studován ze vzduchu, pomocí vizuálních pozorování a fotografování. Zvláštní pozornost byla věnována taktické hloubce obrany, jejímu vybavení všech čar a zálohám. Každý druh vojsk

vedl nepřetržitý průzkum z hlediska svých vlastních zájmů.

A konečně, výsledky průzkumu byly doplňovány údaji z výsledků zajatců a údaji agenturního průzkumu, který byl předem organizován podle zvláštního plánu v zájmu nadcházející operace.

Ne všichni velitelé umí samostatně posoudit výsledky průzkumu a správně zhodnotit nepřítele. Někteří velitelé neumí uhadnout a zjistit manévrování nepřítele k oklamání. Stalo se nám, že průzkumníci a vysocí velitelé určovali přítomnost tanků nepřítele před frontou jako dvojnásobnou, než tomu ve skutečnosti bylo. S těmito údaji jsem nesouhlasil a považoval jsem za svou povinnost pomoci posoudit a správně zhodnotit nepřítele. Proto se domnívám, že bude správné, jestliže v budoucnu velitel frontu, velitelé armád, náčelníci druhů vojsk a ostatní vysocí činitelé budou se častěji setkávat se svými podřízenými a pomáhat jim zjišťovat a chápat nepřítele a lépe ho hodnotit. Čím je vyšší náčelník, tím větší má prostředky k rozpoznání nepřítele, tím přesněji může vyvodit závěr o něm.

Uskutečnili jsme celou řadu speciálních zaměstnání před operací a jak je vám známo, otázkami hodnocení nepřítele byla v průběhu těchto zaměstnání věnována velká pozornost, což přineslo své plody v průběhu operace.

Uplatnili jsme zde metodu orientace velitelů pomocí rozeslání informačních zpráv, v nichž bylo uváděno hodnocení nepřítele ze strany velitelů frontu v otázkách: jaký proces prožívá nepřítel, kde jsou jeho slabiny, kde jsou jeho silné stránky, co lze od něho očekávat, kde je třeba ho bít, aby bylo možné co nejlépe splnit úkol. Tato orientace, jak známo, přinesla velký prospěch a jako první praktikované opatření se zcela osvědčilo.

Ve výchově našeho nejvyššího velitelského sboru se musí jako rudá nit vždy táhnout osobní a přímé studium obrany nepřítele. Při přípravě operace a boje musí velitelé osobně prozkoumat úsek předního okraje, kde se organizuje průlom a prověřit, zda nižší důstojníci podávají správné zprávy o nepříteli a jeho obraně. Ještě jednou zdůrazňuji zvláštní důležitost osobní kontroly velitelů všech stupňů v oblasti průzkumu v období přípravy útoku.

Druhá otázka — to je znalost vlastních vojsk, jejich důsledná a cílevědomá příprava k nadcházejícímu boji a operaci. V první řadě důkladná a hluboká příprava velitelství a jejich štábů, s nimiž je třeba velmi podrobně probrat situaci, celkový úkol, dílčí úkoly, otázky součinnosti se sousedy, s posilovacími prostředky a letec-

tvem. Podrobně propracovat metodiku operace a zvlášť průlom a boj v hloubce, rozpracovat varianty činnosti pro různé situace.

Nejen podle zkušeností námi posuzované operace, ale i všech operací, které jsem měl za úkol připravovat a realizovat, musím říci, že bez předběžné a důkladné přípravy velitelského sboru a vojsk se úspěch v boji či operaci nedostavil. Zvlášť velký význam má vyjasnění důležitosti a odpovědnosti za svěřený úkol a tím spíše, pokud o těchto otázkách s veliteli hovoří velitel armády či frontu.

V poslední době se v metodě přípravy operace začala uplatňovat forma, podle které velitel svolává velitele pluků a divizí a objasňuje jim význam operace, způsob její realizace, síly, které budou použity, a co se může stát, pokud by se operace nezdařila. Když to velitel neví a není orientován v těchto otázkách, pak se nedostatečně odpovědně připravuje k nastávající operaci a boji. Osobně jsem to pocítil a doporučuji tuto otázku rovněž zahrnout mezi otázky, které mají tvořit význam při úspěchu operace.

Třetí otázkou a nejvýznamnějším faktorem, který ovlivňuje úspěch velení operace, je dosažení operačního a taktického překvapení. Překvapení se dosahuje především dvěma způsoby — oklamáním nepřítele a rozhodnou činností.

V této operaci jsme dosáhli nejen taktického, ale i operačního překvapení. Vidíte, že nepřítel v rámci možnosti neměl silné operační zálohy, fakticky neočekával takový silný úder, kterému pak musel čelit.

S cílem oklamat nepřítele v této operaci jsme připravili a provedli plán klamání. Zvláštní pozornost byla věnována utajení přeskupení, která probíhala v přípravném období. Z vlastních zkušeností se domnívám, že operační klamání, jakož i plán taktického klamání musí být promyšleny osobně velitelem frontu a podrobně propracovány náčelníkem štábu frontu. Proč právě velitelem a náčelníkem štábu? Protože klamání nepřítele musí probíhat na velkém úseku a jen v měřítku frontu, v měřítku generálního štábu. Taktické prvky mohou být uskutečněny v měřítku útvaru, svazku či armády, ale velká opatření operačního charakteru musí být realizována v měřítku frontu, v měřítku Rudé armády na základě schválení generálního štábu. To vše se dělá proto, aby opatření k oklamání jednoho frontu nepoškodila vlastní sousedy. Známe několik příkladů, kdy jeden front připravoval úder na jednom směru ale soustředování sil svých vojsk ukazoval s cílem oklamat nepřítele na jiném

úseku. Nepřítel mohl podle jeho zámyslu přesunout část svých sil na ohrožený směr, ale ukázalo se, že právě na tomto směru připravoval soused hlavní úder. Z hlediska svých zájmů postupoval dobře, ze své části fronty donutil nepřítele přesunout část sil k sousedům, ale sousedovi uškodil, protože právě v tomto směru on připravoval průlom. Byla tak účinná opatření k oklamání nepřítele, která byla výhodná pro daný front, ale nevýhodná pro sousední front a tudíž i nevýhodná pro celou Rudou armádu.

V této operaci se nám plán oklamání — plán maskování podařilo uskutečnit a jak ukázaly zkušenosti, dosáhli jsme překvapení. Existuje mnoho dokumentů, mohl bych citovat desítky a stovky výpovědí zatýchaných důstojníků i vojáků, které dokazují, že německé velení neznalo skutečné záměry a cíle našich vojsk.

Druhého prvku, rozhodnosti vedení průlomu a operace v celku, bylo dosaženo rychlostí průlomu taktické obrany nepřítele, rozhodností vyjít do operační hloubky a rychlostí zničení záloh nepřítele. Rozhodnost je hlavním, rozhodujícím prostředkem proti všem opatřením nepřítele, tedy i proti všem jeho možným přeskupením jak z hloubky, tak i z ostatních úseků fronty. Rozhodnost je hlavním prostředkem nejrychlejšího zničení nepřítele. Je třeba jednat tak rychle, aby nepřítel byl vždy a všude pozadu. Tomu je třeba se naučit, v tomto směru je třeba připravovat i naše vojska. Naše technické vybavení nám umožňuje uskutečňovat i ty nejméně smělé a nejrozhodnější úder. Rozebírána operace z hlediska rozhodnosti se blíží požadované úrovni. Rozhodností činnosti, rychlostí zničení nepřítele, vysokým tempem postupu vojsk jsme dosáhli úplného operačně taktického, a dokonce místy i strategického překvapení. Vždy a všude je třeba usilovat o to, abychom nepřítele překvapili a dostali ho tak do obtížné situace. Vy, účastníci, jste sami trpěli tím, že naše zpoždění v počátečním období války, pomalost našich odvetných manévrů vedly k tomu, že nás nepřítel předcházela. Byl všude — na křídlech i v týlu našich vojsk. To je věc velmi nepřijemná a vede k velkým porážkám. Naopak, jestliže my, s využitím předností rozhodnosti — sami jsme předcházeli nepřítele, dostávali se na jeho křídla a do týlu — to nám vždy přinášelo úspěch.

Čtvrtou otázkou je přesný propočet sil a prostředků k vedení operace. Zkušenosti ukazaly, že nelze stanovit vojskům nesplnitelné úkoly. Praxe stanovení těžko splnitelných úkolů nepřináší nic kromě ztrát, vyčerpání sil a podlomení bojového du-

cha. O tom jsme se přesvědčili nejednou. Na základě toho byla varšavsko-poznaňská operace, později pak i berlínská operace, dostatečně zabezpečena prostředky pro průlom, prostředky pro rozvíjení průlomu a pronásledování nepřítele — zálohami. Osobně se domnívám, že je lepší méně často útočit, nevyčerpávat se dílčími boji, ale hromadit síly, prostředky a pak uskutečňovat solidní operace. Hovořím o tom proto, že za války jsem viděl mnoho takových generálů, kteří jen pro aktivitu samu často vedli dílčí operace s dílčími cíli. Museli nutně projevovat aktivitu za každou cenu — buď v jednom místě, nebo ve druhém, a když ne ve druhém, pak tedy ve třetím. Pořád se jim zdá, že jim ta či ona postavení nepřítele překážejí a že když je ovládnou, že pak ovládnou nepřítele. Vpředu se vždy všechno zdá výhodnější, ale tím se nelze nechat zlákat. Je třeba umět se krotit a protože pracujeme s lidmi — je třeba umět lidi šetřit, připravovat je k závažným operacím s rozhodnými a hlubokými cíli.

Při přípravě útočné operace spojené s průlomem pozici obrany musí být zvláštní pozornost věnována dělostřelectvu jako hlavnímu a rozhodujícímu prostředku zničení palebného systému obrany nepřítele.

Jsem pevně přesvědčen o tom, že chyby, které vznikly v propočtech a ignorování dělostřelectva nelze nahradit ani hrdinským postupem pěchoty, ani odvážným útokem tanků, ani útoky letectva.

Pátá otázka — to je nejsložitější otázka přípravy operace, to je materiální zabezpečení a příprava týlu k vedení operace. Mnozí velitelé se neradi zabývají těmito věcmi, mnozí velitelé se neradi zabývají týlem, ale je přece známo, že byla zmařena celá řada operací právě v důsledku nedostatečného materiálního zabezpečení a nepřipravenosti týlu.

Varšavsko-poznaňská operace byla z materiálního hlediska připravena dobře a týl se vyrovnal se svými úkoly. Ale po vyjítí armád na čáru Poznaň byly pocítovány výpadky v jejich zásobování pohonnými hmotami a municí. Mohlo se to stát proto, že jsme překročili plán operace. Ale soudobý týl, protože se opírá o dostatečné mohutné prostředky přesunu, musí být připraven vždy na pokračování operace. Proto nelze našim velitelům týlových služeb odpustit, že nebyli prozíraví. Mnohé naše armády měly speciální doplňkové přísuny. Již v období přípravy operace byly na základě rozhodnutí vrchního hlavního velení armády doplněny organickými dopravními útvary. Navíc jsme předpokládali předem velkou hloubku operace a možné potíže s přísunem vzhledem k nedostatku železničních

mostů přes Vislu. Pracovníci týlu to nevzali na vědomí a vojenská rada musela uskutečnit řadu urychlených opatření, aby bylo možné doplnit pohonné hmoty a munici útočícím vojskům. Vzali jsme 300—400 automobilů z tankových armád a přesunuli je z rajónu Brombergu k Varšavě na vzdálenost kolem 700 km. Posílili je i prostředky pro přesun motorizované pěchoty a díky těmto a dalším opatřením jsme dokázali překonat tuto složitou situaci.

Měli jsme dost času na přípravu dané operace. Domníváme se, že ani v budoucnu za žádných okolností nelze uskutečňovat žádnou operaci, která by nebyla dobře materiálně zabezpečena. Celková situace může donutit vrchní hlavní velení k rychlejšímu uskutečnění operace. V takovém případě musí velitel, organizující operaci, projevit možnost a odvahu a podat hlášení vrchnímu hlavnímu velení nebo vyššímu stupni o nedostatečné přípravnosti operace.

Šestá otázka — o dělostřelectvu, které je třeba dobře znát a vymezit mu rozhodující místo. Jakékoli jeho podecňování vede ke zbytečným ztrátám na životech a ke zmaření úkolů.

Ve varšavsko-poznaňské operaci jsme dosáhli při průlomu hustoty 210—230 hlavních na 1 km fronty, z nichž 50 % představovaly ráže 120 mm a větší a 50 % ráže 76 až 82 mm.

Praxe ukázala, že tyto propočty se v podstatě osvědčily a je možné brát je za základ při plánování a organizaci průlomu hluboce členěné obrany.

Některí si myslí, že nedostatek dělostřelectva lze úspěšně nahradit náboji. To je nesprávné, protože to nutí časově prodloužit dělostřeleckou přípravu a každé prodloužení dává nepříteli čas k přesunu jeho záloh na ohrožený úsek, uskutečňovat manévry prostředky podél frontu a zaujmout týlová postavení. To mu pak poskytuje určité výhody. Požadavek rozhodnosti operace předpokládá, že dělostřelectvo dosáhne v minimálním čase maximální palby. Jen překvapivě silné dělostřelecké údery, které zaskočí nepřítel svou silou palby, mohou jej zaskočit i morálně a fyzicky, mohou nám zabezpečit velké úspěchy, což nejdnou dokázaly zkušenosti z operací Rudé armády.

Rudá armáda může při operacích k průlomu posílit úderné armády jednou, někdy dvěma dělostřeleckými divizemi průlomu. K tomuto účelu máme dostatečný počet dělostřelectva průlomu v záloze vrchního hlavního velení.

Chtěl bych zaměřit vaši pozornost i na dobu útoku a zaměrně spojuji tuto otázku s otázkou dělostřelecké přípravy. Útok je

třeba zahájit tak, jak ukazují zkušenosti z řady operací, v době dělostřelecké přípravy, ale pokaždé v jinou dobu. Například ve 27., 38. a 44. minutě, aby nepřítel nevěděl a nemohl se přizpůsobit k režimu palby a útoku. Bude-li naše činnost šablonovitá, nepřítel si zvykne a počítá s tím, že dělostřelecká příprava končí v rovných minutách (dejme tomu ve 30. nebo v 15. minutě) a pak začíná vlastní útok. To není správné. První nápor na nepřítel musí probíhat v době nejostřejší dělostřelecké přípravy. V té době je třeba zvednout pěchotu a zasadit ji do útoku, aby nepřítel zahnaný do zákopů nemohl pozorovat postup naší pěchoty a tanků, a zahájit odvetnou palbu. Tomu je třeba vojska naučit v mírové době. Podobnou metodu uplatňujeme již dávno, od roku 1944. Poprvé jsme ji použili na západní frontě a vynikajícím způsobem se osvědčila. Byla natolik pro nepřítel překvapivá, že zajatci uvádějí: „Nestačili jsme se vzpamatovat a už ruští vojáci vnikali do našich zákopů.“ V následujících operacích bylo této metody použito mnohokrát. K této otázce dostala vojska speciální návody. Ale šablona, která byla dříve používána, byla natolik vžitá, že řada velitelů, včetně dělostřeleckých, se snažila se jí dále držet. Jasně nepříteli naznačovali přenesení palby z předního okraje do hloubky obrany, že naše pěchota a tanky přejdou do útoku.

Umění zamaskovat začátek útoku je základem faktorem veškeré bojové činnosti v umění uskutečnit první úder na nepřítel.

Jak dokazují zkušenosti z útoků, z dělostřelecké přípravy — nejlepší dobou pro zahájení útoku je doba na úsvitu. V době, kdy nepřítel střídá noční směnu denní, tehdy je pro nás výhodné za doprovodu dělostřeleckého útoku napadnout obě směny.

Nemám dostatek času k tomu, abych zde podrobně pohovořil o noční činnosti, ale upozorňuji vás na to, že je to velice závažná otázka. Budoucí možná válka, z hlediska leteckého působení, dělostřelecké palby a využití tanků, se bude v mnoha směrech podobat této válce. Jsem hluboce přesvědčen, že hlavní činnost bude přenesena na noc. Nové vymoženosti v oblasti vojenské techniky, včetně jaderné pumy, donutí zkrátit hlavní operace ve dne. Činnost bude muset být přenesena na noční dobu, a proto musíme velice pečlivě pracovat na přístrojích pro pozorování v noci. V této oblasti již máme poměrně dobré výsledky. Na noční činnost je nutné připravovat i vojska, štáby a naši techniku. Naši vojáci, velitelé a štáby do stupně divize musí v podstatě žít, bojovat a pra-

covat v noci. Je třeba dosáhnout toho, aby se pro ně noc stala dnem a den nocí.

Zkušenosti z této operace přinesly velmi dobré výsledky z činnosti párových tankových armád, tj. z činnosti dvou tankových armád na stejném operačním směru. Pro nepřítele je velmi obtížné zastavit cestu 1500—2000 tankům. K tomu musí soustředit mnoho svých tankových divizí, mnoho dělostřeleckých prostředků, což se ne vždy podaří v průběhu rozhodných operací či při rozhodném útoku.

Poznámka redakce:

Článek byl převzat ve zkrácené podobě ze zvláštního čísla sovětského časopisu „Vojennaja mysl“, které bylo vydáno v roce 1985 a věnováno 40. výročí velkého vítězství Sovětského svazu nad fašistickým Německem. Jde o vystoupení maršála Sovětského svazu G. K. Žukova na vojensko-vědecké konferenci u skupiny sovětských vojsk v Německu v listopadu až prosinci 1945.